

дол. США на проекти, пов'язані із видобутком вугілля, нафти та природного газу [3]. Як відомо, розширення промисловості викопного палива ризикує поставити під загрозу досягнення цілей Паризької кліматичної угоди.

Разом із тим останніми роками активно розвивається економіка, заснована на відновлюваній енергії. Оскільки переваги кліматичної стійкості та чистої енергії стають очевидними, все більше і більше банків будуть схильні вирішувати кліматичні проблеми, а не максимізувати прибуток.

Список використаних джерел:

1. 7 game-changing innovations that will re-boot banking. 2021. URL: <https://www.thalesgroup.com/en/worldwide-digital-identity-and-security/bank-payment/magazine/7-game-changing-innovations-will-re> (дата звернення 11.10.2022 р.); 2. Bell J., Poushter J., Fagan M., Huang C. In Response to Climate Change, Citizens in Advanced Economies Are Willing To Alter How They Live and Work. 2021. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2021/09/14/in-response-to-climate-change-citizens-in-advanced-economies-are-willing-to-alter-how-they-live-and-work> (дата звернення 11.10.2022 р.); 3. Engelen N. Curious About Green Banking? n.d. URL: <https://makechange.aspiration.com/green-banking/> (дата звернення 11.10.2022 р.); 4. Honzik M. The Green Banking Guide. 2022. URL: <https://ecolytiq.com/blog-the-green-banking-guide> (дата звернення 11.10.2022 р.); 5. НБУ та IFC будуть спільно розвивати «Зелене фінансування». 2021. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-ta-ifc-budut-spilno-rozvivati-zelene-finansuvannya> (дата звернення 11.10.2022 р.).

**Кравченко О.М., д-р екон. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет, Україна**

Наскрізна змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» як складова сучасного економічного простору

Актуальність проблеми, щодо розуміння змісту категорії «фінансової грамотності» сучасними представниками держави, бізнесу та суспільства, полягає в тому, що результатом рівня такої обізнаності є загальний рівень добробуту (людини, родини, території, країни, людства). Першоджерелом знань середньостатистичної людини про «фінансову грамотність» є задачки з математики у початковій школі.

Водночас, в умовах ринку поряд з фінансовою грамотністю набуває важливості формування підприємницької компетентності починаючи зі школяра закінчуючи представниками всіх суб'єктів господарювання. Особливо в сучасних умовах розвитку світу, зокрема України. Характерними ознаками економічного простору сьогодення є, по-перше, значна динамічність стану розвитку (розвитку – як зміни певних характеристик, не завжди позитивних для світу) суб'єктів господарської діяльності в умовах цифрової економіки; по-друге, перманентність трендів розвитку суспільства в умовах глобалізації економіки; по-третє, суттєва зміна державної податкової політики і системи податків,

особливо в Україні у контексті європейської інтеграції; по-четверте, в умовах української євроінтеграції, трансформація фінансово-кредитних відносин. Далеко не останні топові характеристики сучасного простору.

Від рівня володіння знаннями про фінанси і про підприємливість в умовах перманентної трансформації економічного простору залежить результат досягнення сталості розвитку будь-якої країни на засадах інклюзивності, що передбачає врахування трьох базових складових: економічної, соціальної та екологічної.

Концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на врахуванні таких економічних явищ, як економічне зростання, бідність, нерівність доходів і можливостей доступу до ресурсів, ринків. Індекс інклюзивного розвитку (ІІР; англ. Inclusive Development Index) [1], розроблений та представлений у доповіді Світового економічного форуму як альтернатива показнику ВВП, є ефективним кількісним виміром процесів, що характеризують інклюзивність економічного зростання. Цей індекс є агрегованим показником, який сформовано на основі трьох груп показників: економічного зростання та розвиток країни (ВВП на душу населення, продуктивність праці, тривалість життя та зайнятість); інклюзивності та нерівності (GINI-розподіл чистого доходу, GINI-розподіл багатства, рівень бідності та середній дохід); рівності можливостей між поколіннями та сталості (скориговані чисті заощадження, викиди CO₂ / ВВП, державний борг і коефіцієнт демографічного навантаження) [2].

Так, Бахмат Н. дає таке визначення: «фінансова грамотність – це сукупність базових знань у галузі фінансів, банківської справи, страхування, а також бюджетування особистих фінансів, які дозволяють особистості правильно підбирати необхідний фінансовий продукт чи послугу, оцінювати фінансову ситуацію в сім'ї, брати на себе фінансові зобов'язання та оцінювати пов'язанні з ними ризики, накопичувати заощадження та визначати сумнівних (шахрайських) схем щодо інвестування власних коштів та заощаджень» [3].

Андрійчук В. зазначає, що «фінансова грамотність – це вміння людини розпоряджатися власними коштами, володіти основними фінансовими знаннями, що дозволить раціонально приймати фінансові рішення» [4].

Козакевич А. стверджує, що «більше 50% українців не займаються питаннями планування сімейного бюджету та здійснюють витрати хаотично, не задумуючись про можливість формування заощаджень» [5]. Тоді як середній рівень заробітної плати в Україні у січні 2022 року склала 14 577 грн. (за курсом НБУ 410 Євро), або лише 21 % рівня середньоевропейського (1 903 Євро станом на березень 2021 року) [6]. Водночас глобалізаційні процеси призводять до однакового рівня світових цін на більшості території світу на паливно-енергетичні ресурси, на м'ясо-молочну продукцію, на яйця, на рибу, на напої (каву, чай) тощо. Тому українцям просто не залишається коштів на «формування заощаджень».

Також авторка додає відносно низького рівня знань населення щодо фінансових питань, «що проявляється у використанні головним чином простих банківських послуг, не знанні своїх прав як споживачів фінансових послуг і загальній недовірі фінансово-банківським установам» [5]. Але, насправді,

українці за останні 25 років більше 5-ти разів за одну ніч ставали біднішими в наслідок «банківських ігор» з курсом валют. До того ж, з 117 комерційних банків (станом на 1.01.2016 року), наразі працює 67 банків (станом на 1.09.2022 року) [7]. Більшість комерційних банківських установ пройшли процедуру банкрутства і тому багато українців втратили свої заощадження.

Отже, головна проблема не в обізнаності населення, особливо українського, яке навіть може давати поради, а в тому, що починаючи зі шкільних задач зміст «фінансової грамотності» зводиться переважно до розуміння фінансових послуг, до таких інструментів як кредит, депозит, заощадження, до особистих фінансів, до зберігання та інвестування вільних коштів. Начебто фінансово обізнана людина завжди буде мати заощадження (вільні кошти), вміти їх примножувати, переважно пасивно, в чому допоможе, чомусь, або банк, або фондовий ринок (ринок цінних паперів). Саме в останньому і полягає спотвореність знань. Головне, в більшості існуючих дослідженнях не згадується, наприклад, про податкову систему (про важливість сплати податків та про їх призначення та розподіл); про механізми ціноутворення; про важливість державного регулювання; про основи управління якістю продукції (зокрема якість освіти); про екологічну безпеку на шляху до «фінансового збагачення»; про механізми управління ризиками, а не «взяттям на себе»; про шляхи створення та справедливого розподілу національного багатства; про рівень доступу до ресурсів. Також у згаданих дослідженнях ми не знайшли інформацію про реальні цілі комерційних банків; про принципову відмінність національних і іноземних як інвестицій, так і інвесторів; про інші важливі речі, які необхідні для досягнення сталого розвитку за рахунок фінансової обізнаності.

Список використаних джерел:

1. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. World Economic Forum. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf (дата звернення 13.10.2022).
2. Цапко-Піддубна О. І. Принцип інклюзивності у сучасних концепціях економічного зростання. *Проблеми економіки*. 2018. № 3 (37). С. 29-36.
3. Бахмат Н.В. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Випуск 31 (2-2021). Категорія «Б». DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-107-122>.
4. Андрійчук В. Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія: педагогічні науки). Вип. № 1 (66), 2021. DOI: [10.28925/1609-8595.2021.1.10](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.1.10);
5. Козакевич А.С. Формування підприємливості та фінансової грамотності як фундамент економічної освіти дітей шкільного віку. *Економіка та суспільство*. Вип. № 38/2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-43> (дата звернення 13.10.2022).
6. Міністерство фінансів України. Середня зарплата в Україні. Середня зарплата в Європі. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 13.10.2022).
7. Національний банк України. Кількість банків в Україні (2008-2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення 13.10.2022)